

Výsadby ovocných stromů v MAS Železnohorský region 2025

Každý strom, do jehož stínu usedáme nebo jehož plody ochutnáváme, je odkazem minulosti a každý nově vysazený strom je důkazem, že myslíme i na budoucnost a není nám lhostejná. I proto bylo setkání v Železnohorském regionu u nových výsadeb radostné. Jsem opravdu rád, že jsem u toho mohl být, alespoň takto na chvíli. V podstatě všechny výsadby, které jsme navštívili, prosperují a jsou životaschopné. To se vidí málokde. Kéž by takových míst bylo více. Vždy je samozřejmě co zlepšovat a dokonalost je v práci s přírodou nedosažitelná, ale určitě všechny výsadby míří správným směrem a stačí jen drobnosti k tomu, aby se všechny stromy dožily dospělosti.

Děkuji moc za pozvání a těším se, až příště budeme ochutnávat plody vaší práce.

Dominik Grohmann

www.potulnysadar.cz

DESATERO PRO DLOUHOVĚKÉ OVOCNÉ STROMY

Podnož až na prvním místě

Při nákupu stromů je nejdůležitější podnož. **Pokud sázíme do krajiny, vždy bychom měli vybírat stromy na semenných podnožích.** Jedině ty mají potenciál dožít se desítek až stovek let s minimální péčí.

Listopad – měsíc výsadeb

Výsadba by měla proběhnout na podzim. Hlavní měsíc výsadeb je listopad. Školky začínají zpravidla vyorávat až v druhé půlce října. Je to období, kdy je největší výběr ovocných stromů a zároveň se stromy budou ujímat mnohem lépe než z jarních výsadeb. U jarních výsadeb je zapotřebí počítat se zvýšenou zálivkou.

Kvalitní kůl a pletivo

Při výsadbě nepodceňte kotvení ke kůlu a dostatečnou ochranu před zvěří. Pletivo by mělo u stromů v otevřené krajině zůstat alespoň 10 let (ideálně 15 let). Kůl by měl u stromu zůstat přibližně 5 let, respektive do doby, než kmen ovocného stromu dosáhne průměru 10–15 cm.

Bez vody to nepůjde

První rok po výsadbě je vhodné stromy dostatečně zalévat. Doporučuji začít na začátku dubna a pokračovat, pokud je sucho každé 3–4 týdny. Vždy přibližně 50 litrů k jednomu stromu. V druhém roce stačí zhruba polovina zálivky. V dalších letech zpravidla již není potřeba vůbec, a nebo jen v období velkého sucha. Déšť nahradí zálivku, když naprší více než 15 mm.

Hnůj nebo štěpka? Hlavně něco!

Základem pro úspěšnou výsadbu v krajině, jsou kvalitně zamulčované stromy. **Výsadbovou mísu je totiž třeba udržovat bez trávy a plevelů.** Ideálně tedy zamulčovat nějakým organickým materiálem (hnůj, štěpka), který zadržuje vláhu a neumožňuje trávě prorůst. Mulčuje se ideálně na jaře, aby materiál nelákal přes zimu hraboše. Bez kvalitního zamulčování je třeba stromy okopávat a zalévat častěji.

Řez mladých stromů je důležitější než těch dospělých

Výchovný řez je neoddelitelnou součástí povýsadbové péče. Má za cíl **zapěstovat stabilní a vzdušnou korunu.** Tedy **terminál a tři kosterní větve**, které budou dominantní a zvládnou v budoucnosti unést desítky kilo ovoce. Výchovný řez se provádí **v období vegetačního klidu** (prosinec–březen) po dobu 5–7 let po výsadbě.

Polokmen nebo vysokokmen

Součástí výchovného řezu je **založení koruny v dostatečné výšce.** Tedy, aby kosterní větve za dvacet let nevadily nikomu a ničemu. Odřezání silných kosterních větví, které brání průjezdu, je nejčastější příčina postupného odumírání ovocných stromů. V krajině je zapotřebí zakládat vysokokmeny s výškou kmene 180 cm a více. U obecních sadů v intravilánu lze založit i polokmeny s výškou kmene okolo 150 cm.

Velké řezné rány jsou tabu

Řez dospělých stromů je velmi složitá a náročná disciplína. Měl by ji provádět pouze zkušený sadař, aby nedošlo k fatálnímu poškození stromu. Je třeba se **vyvarovat velkým řezným ranám** (více než 5 cm v průměru). A zároveň je nutné **řezat především na periférii koruny**, nikoliv vyholovat větve uprostřed koruny. Cílem řezu by

mělo být **snížení pákových efektů**, **prosvětlení** a v některých případech i **zmlazení koruny**. Nejzásadnější je však dodržet velikosti řezných ran a **správnou techniku řezu**, aby strom mohl rány zahojit.

Postřik jako poslední řešení

Nejsložitější částí péče o ovocné stromy jsou problémy s chorobami a škůdci. Obecně lze doporučit **co největší biodiverzitu**. Tedy **ponechávat některé části louky nepokosené**, při kácení **zanechat torza starých stromů** nebo **vytvořit hromadu kamení či starého dřeva**. Díky tomu vznikne spousta biotopů, kde mohou prosperovat různé užitečné živočichové, kteří **pomáhají s redukcí škůdců** na ovocných stromech. Není to však stoprocentní (zejména u chorob) a v některých případech je vhodné sáhnout po postřiku. Vždy doporučuji **přípravky povolené v ekologickém zemědělství**. Jsou zpravidla šetrnější a nezapomínají užitečné organismy. Kromě toho je lepší **sázet druhově a odrůdově pestré sady a aleje**, snížíte tak riziko, že vám nějaká choroba nebo škůdce zlikviduje většinu stromů.

Když stromy stagnují a nechce se jim růst

Pokud stromy neprosperují, nebo nerostou tak dobře, je to zpravidla dáno několika faktory dohromady. Mezi ty nejjasnější patří **absence výchovného řezu**, **nedostatek vláhy**, **chudá půda** a **nedostatečná péče o výsadbovou mísu**. Pokud doteď něco z toho neprobíhalo, lze to většinou spravit. Pokud strom dva roky po sobě dobře roste (má přírůstky nad 60 cm), pak lze vynechat zálivku a mulčování výsadbové mísy. Výchovný řez by však měl pokračovat do doby, než jsou kosterní větve dobře vyvinuté a stabilní.

Následující nové či kompletně revitalizované lokality byly vysázeny v regionu a blízkém okolí v období posledních 6 let.

Mimo dvou lokalit, které jsou soukromou investicí lidí spojených s regionem, kde čerpají své zkušenosti v zájmu celku, se jedná o lokality obecní, s využitím pro širokou veřejnost.

Všechny obecní lokality byly částečně podpořeny finančními zdroji MAS Železnohorský region.

MAS Železnohorský region od r. 2019 v rámci vlastního grantového systému podporuje regeneraci krajiny s cílem vrátit do krajiny a veřejného prostoru ovocné stromy.

Od r. 2019 bylo podpořeno na 80 lokalit v obcích a školách regionu.

Všechny lokality bez rozdílu může kdokoli po dohodě navštívit a může získat cenné informace přímo od lidí, kteří se o lokality starají.

Pracovníci MAS ŽR vám předají kontakty na osoby, které vás po lokalitách provedou.

MAS ŽR nabízí v rámci svých kompletních služeb a ve spolupráci s místními odborníky zpracování odborných posudků krajinných lokalit:

- **zhodnocení stavu zeleně,**
- **návrh regenerace a nové výsadby,**
- **architektonické studie veřejného prostoru, kterých je regenerace zeleně součástí,**
- **následně i kompletní odbornou výsadbu a povýsadbovou péči.**

Vlčí Habřina – obecní sad

Celkové hodnocení:

Sad ve Vlčí Habřině vypadá krásně. Jde vidět, že probíhá kontinuální péče a stromům se daří. Některé již začínají plodit. Určitě je pár drobností, které se dají vylepšit, ale celkový dojem je velmi pozitivní.

Náměty pro vylepšení:

- U stromů s nedostatečně vyvinutou korunou stále provádět **předjarní/zimní výchovný řez**. Dokud kosterní větve nemají tloušťku alespoň 5–8 cm v průměru.
- U stromů napadených moniliovou spálou (zejména meruňky) používat jednou za čas **postřik proti moniliové spále** na bázi měďnatých fungicidů. Například: Airone SC, Badge WG, Coprantol Duo, Grifon SC. Zásadní je načasování postřiku, které by mělo zpravidla proběhnout v době nalévání pupenů a pak po dešti v době kvetení. Vždy je třeba postupovat v souladu s příbalovým letákem jednotlivých přípravků.
- **Protrhávání plodů**: pokud budou mít některé slivoně nasazeny příliš velké množství plodů, nebát se je prothrat. Předejde se tím rozlámání a střídavé plodnosti.
- **Některé odrůdy slivoní vyžadují častější řez i v dospělosti**. Cílem řezu v dospělosti je provzdušněná koruna a snižování pákových efektů. Je tedy nutné řezat především na koncích větví a uprostřed koruny probírat větve, které korunu zbytečně zahušťují.
- **Mulčovat** stromy štěpkou je nutné **jen do doby, než má kmínek v průměru 10 cm**. Pak už to není potřeba. Stejně tak **s oporou ve formě kůlu** – u silnějších stromů je třeba kůl odstranit.
- **Ochranu před zvěří** je třeba mít u stromu alespoň do průměru kmínku **15 cm**. Jinak hrozí poškození od srnců.
- Doporučil bych také ponechávat nějaké **části sadu neposečené**, aby měly užitečné organismy kde přebývat. Ideální je sekat sad jako louku. Pokud to z praktických důvodů nelze, pak je vhodné alespoň v některých místech udržovat vysokou trávu, která se pokosí jednou za rok.

Valy – obecní sad

Celkové hodnocení:

Obecní sad ve Válech je nádherné veřejně přístupné místo, které je určitě často využívané místními. Prostor, kde se lidé setkávají a tráví spoustu času. Díky množství starých ovocných stromů má toto místo obrovský potenciál pro různé další akce spojené s ovocem.

Náměty pro vylepšení:

- Na místě jsme se bavili o **způsobech vedení výchovného řezu mladých ovocných stromů**. Stromy jsou zapěstovány relativně přísným způsobem řezu. Lze takto určitě pokračovat do budoucna, ale má to svá úskalí (vrchní patro brzy přeroste spodní patro, které v důsledku zastínění začne v horizontu 20–30 let prosychat). Je tedy třeba častěji řezat v dospělosti (jednou za 3–10 let v závislosti na odrůdě), aby nedošlo k prosychání. Navrhoval jsem **druhé patro výrazně redukovat a terminál nenechat tak přerůstat**, aby došlo ke zmohutnění spodního patra, které by mělo být mnohem dominantnější. **Druhé patro** bych doporučil zakládat alespoň 1,3 m od nejvýše položené větve spodního patra.
- Doporučil bych také ponechávat některé **části sadu neposečené**, aby měly užitečné organismy kde přebývat. Ideální by bylo sekat sad jako louku, ale to v tomto případě nedává smysl, když se jedná o tak využívaný prostor. Proto bych doporučil, alespoň v některých místech, kde to nevadí, ponechávat neposečenou louku, která se pokosí jednou za rok.
- **Nevhodný řez u starých ovocných stromů**: bohužel staré ovocné stromy byly ořezány značně neodborně (velké řezné rány, příliš hluboký řez), výsledkem bude v lepším případě velmi silné zmlazení (spousta vlků), v horším případě vyčerpání starých stromů a předčasné proschnutí. V tomto místě hraje roli i bezpečnost těchto stromů, avšak **řez by měl respektovat původní tvar koruny** a mělo by se **vyvarovat velkým řezným ranám**.

Valy – sad v krajině

Celkové hodnocení:

Stromy prosperují, ale je poznat, že je na lokalitě horší půda a větší sucho. Sad je do velké míry tvořen slivoněmi, a to pouze dvěma odrůdami. Pokud se budou nahrazovat mrtvé stromy, doporučuji **vybrat alespoň jiné odrůdy slivoní** (které samozřejmě mohou zrát ve stejný čas, kvůli sklizni). **Pletivo** by u stromů rozhodně mělo **ještě pár let zůstat**. Kotvení už není tak nutné, ale pokud plní alespoň částečně svoji funkci, tak bych kůly neodděloval.

Náměty pro zlepšení:

- **Alespoň dva roky po sobě ještě provádět výchovný řez**, aby se založila pevnější struktura korun. A zároveň se tím podpoří růst stromů.
- Nechávat nějakou **část sadu nepokosenou**, alespoň část roku. I díky tomu se může částečně zredukovat pilatka či jiní škůdci. Ideálně ponechávat nepokosené pruhy v linii vysazených stromů. Kromě vysoké trávy je důležité, aby v ní kvetly i různé květiny, které mají pyl. Dá se tedy případně dosít druhově pestrá směs.
- Pokud bojujete s **pilatkou**, je třeba provádět **monitoring pomocí bílých lepových desek**. Ty se aplikují alespoň týden před kvetením. Postřik z hořkoně (*Quassia amara*) se pak provádí ve chvíli, kdy jsou na vajíčku (v plůdku) vidět dvě hnědé/černé tečky – tedy těsně před líhnutím larev.

Ronov nad Doubravou

Celkové hodnocení:

V Ronově nad Doubravou jsme se podívali v podstatě na tři lokality. První lokalitou byl **kaštanovníkový sad**, kde se nachází několik odrůd. Stromy prosperují a pouze by bylo vhodné **založit jim korunu výše**.

Druhým místem byl **zarostlý obecní sad**, u kterého byla úvaha jej nějakým způsobem obnovit. Obecně navrhuji **každý ovocný strom osvobodit od náletů**, ostružin apod. Tedy zajistit, aby si staré ovocné stromy s nikým nekonkurovaly o světlo. V další fázi lze **podrost vyčistit kompletně**, aby byl sad přístupný a dal se pravidelně udržovat. Teprve poté má smysl přistoupit **k obnově formou výsadby nových stromů**. Tedy ve chvíli, kdy už bude jasné, které staré stromy jsou na tom hodně špatně a které mají potenciál na místě ještě několik desítek let růst a plodit.

Třetím místem byla **nová výsadba slivoní a třešní** realizovaná v dubnu. Stromy byly vysazeny zcela profesionálně a v kontextu termínu výsadby nejlépe možným způsobem. Bohužel výběr stromů byl již značně omezený, a tak jsou některé na slabě rostoucích podnožích, což je do krajiny nevhodné.

Náměty k vylepšení:

- U kaštanovníků bych jednoznačně doporučil **stromy vyvětvit**. Klidně lze do 3–4 m výšky. Aby se pod stromy do budoucna dalo bezpečně procházet a jezdit s technikou. Vyvětvění je nutné provádět postupně v průběhu několika let, nikoliv naráz – to by vzniklo příliš mnoho řezných ran přímo na kmeni.
- **Provádět pouze podzimní výsadbu**. Pokud jarní, pak pouze **do konce března**. Kromě toho, že se ve školkách obtížně shání kvalitní výpěstky na požadovaných podnožích, tak ujímavost je nižší a je nutné stromy zalévat alespoň dvakrát více.

Žlebské Chvalovice

Celkové hodnocení:

Ve Žlebských Chvalovicích stromy také velmi prosperují. Některé stromy se potýkají s některými chorobami či škůdci, ale to je zcela běžné i v jiných lokalitách. Sad je obecně **vyšázen relativně na husto**. Ale některé stromy již plodí. Na místě jsme také přeroubovali jednu jabloň.

Hlavním dotazem byly **nekrózy na hrušních** – bohužel nic zásadního se s tím dělat nedá. Může částečně pomoci předjarní postřik měďnatými fungicidy.

Náměty k vylepšení:

- Obecně doporučuji **zejména u hrušní pokračovat s řezem stromů**, aby byly co nejvitálnější a dobře rostly. Zároveň některé **slivoně** nebyly zapěstovány ideálně a určitě jim pomůže **zimní řez**, který je prosvětlí a sníží pákové efekty jednotlivých větví.
- U stromů doporučuji **ponechat alespoň základní pletivo**. Srnec dokáže zničit stromy do průměru kmene 15 cm.
- Pokud budou problémy u hrušní přetrvávat, pak použít například jednou za dva roky **měďnatý fungicid**, který dokáže korní nekrózy částečně eliminovat.

Bukovina u Přelouče

Celkové hodnocení:

V Bukovině jsme se dívali na slivoně, které rostou velmi bujně. Je to jistě dáno kvalitou půdy a její vlhkostí. Od stromů se dá již **odstranit kotvení**. Stromy zároveň rostou v místě, kde nehrozí vytloukání paroží od srnce, takže pletivo zde není třeba. Slivoním by určitě prospělo **prosvětlení** a **snížení pákových efektů**. V důsledku **absence výchovného řezu** mají některé větve tlakové větvení a **hrozí jejich vylomení**. Řezem se tomu dá částečně předejít.

Kromě toho jsme procházeli i místy s neovocnou výsadbou, tam je třeba jen opravit oplocenky a případně stromy vyvětvit do dostatečné výšky, aby větve v budoucnu nepřekážely.

Třemošnice – obecní sad

Celkové hodnocení:

Obecní sad v Třemošnici má potenciál stát se příjemným místem pro procházky. Vzhledem k minimu péče jsou na tom stromy velmi dobře. V případě, že by byl prováděn výchovný řez, už mohly plodit a být dvakrát větší. Ale jinak se jedná o místo s vysokou biodiverzitou.

Náměty pro vylepšení:

- Určitě bych doporučil stromy **začít řezat**. Chce to alespoň **3–4 roky po sobě** provádět **výchovný řez**, aby se větve staly stabilními a nehrozilo rozlámání.
- Zároveň doporučuji myslet na **dostatečnou výšku založení koruny**. Některé měly korunu příliš nízko.
- Stromy, které neprosperují, chce **okopat a zamulčovat** alespoň štěpkou, aby lépe zakořenily.
- Na tomto místě je nutné, aby stromy byly **ještě alespoň 5–10 let chráněny pletivem**.
- **Torza starých stromů** má určitě smysl ponechávat. Jen jednou za čas zkontrolovat, zda již nejdou snadno vyvrátit, aby na někoho nespadly.

Seč – areál základní školy

Celkové hodnocení:

Na pozemku základní školy v Seči se nachází několik ovocných stromů a keřů a výsadba vzrostlejších listnatých stromů. **O všechny dřeviny se zástupci školy s žáky a žačkami starají v zásadě dobře.** Ovocné stromy docela prosperují a výsadba listnatých stromů také.

Náměty pro vylepšení:

- Stromy, kterým se nedaří dobře (nepřirůstají), je třeba okopat, aby v prostoru kolem kmínku nerostl plevel a tráva.
- Dbát na techniku správného řezu (větevní kroužek), neponechávat pahýly na stromech. Dodržovat **maximální** průměr odřezávané větve (cca 5 cm)
- Kaštanovníky doporučuji vyvětvit do výšky klidně 2-4 metrů, tak aby spodní větve nevadily nikomu při sekání.
- V období sucha neopominout zálivku u výsadby velkých listnatých stromů.
- V období vegetačního klidu určitě provést výchovný řez u menších ovocných stromů a stejně tak u nové výsadby listnáčů - pomůže jim to lépe zakořenit a dynamičtěji přirůstat.
- Sledovat stav kotevních prvků u nové výsadby a případně opravit.
- Ovocným keřům lze udělat v okolím porostu trochu více místa, aby mohly více prosperovat, ale předpokládám, že to není úplně prioritou. Přežít a trochu plodit budou i za současné situace.

Libkov

Celkové hodnocení:

Rodinný sad v Libkově je ukázkový. Stromy jsou dostatečně daleko od sebe a kvalitně ochráněny před pasoucím se dobyt看em. Neprosperují úplně optimálně, ale rostou.

Náměty pro vylepšení:

- Určitě bych doporučil stromy pořádně **vyplít a zamulčovat** alespoň 1 metr v průměru. Je tedy třeba oddělat pletivo, strhnout drn, zamulčovat štěpkou nebo hnojem a vrátit pletivo. Stromům to velmi pomůže.
- **Ochrana před ovce**mi je **nutná celoživotní**. Takže pletivo v žádném případě neodstraňovat.
- **Zároveň je nutné stromy začít řezat**. Ve většině případech nebyl prováděn výchovný řez a stromy nemají stabilní kosterní větve. Snadno se pod tíhou plodů za pár let rozlámou.